

A MAGYARORSZÁGI OROSZNYELV-OKTATÁS A FUNKCIONÁLIS GRAMMATIKA ÉS A KONTRASZTÍV NYELVTANÍTÁS TÜKRÉBEN

RUSSIAN LANGUAGE TEACHING IN HUNGARY IN THE LIGHT OF FUNCTIONAL GRAMMAR AND CONTRASTIVE LANGUAGE TEACHING

VICZAI PÉTER – KISS KATALIN¹

Absztrakt: A tanulmány szerzői a rendkívül gazdag hagyományokkal és történelmi múlttal rendelkező magyarországi orosznyelv-oktatás rendszerváltás óta eltelt időszakának alakulását, fontosabb eredményeit, tendenciáit és kihívásait szemléltetik a Budapesti Gazdasági Egyetem példáján. A felsőoktatásban, valamint az orosz nyelvi képzés terén szerzett mintegy negyedszázados szakmai tapasztalataik alapján elméleti és gyakorlati példákkal illusztrálják az orosznyelv-oktatás jelenlegi helyzetét, aktuális jelenségeit. A funkcionális grammatika és a kontrasztív nyelvtanítás szemszögéből vizsgálják egyes tanítási módszerek hatékonyabb alkalmazásának lehetőségeit.

Kulcsszavak: *ruszisztika, konjugáció, deklináció, funkcionális grammatika, kontrasztív nyelvtanítás*

Abstract: Russian language instruction has an extremely rich tradition and historical past in Hungary. The authors of the study illustrate its evolution, most important results, trends and challenges since the regime change, relying on the example of Budapest Business School. Based on their professional experience of about a quarter of a century in higher education and Russian language instruction, they illustrate the current situation and phenomena of Russian language education with theoretical and practical examples. The authors examine the possibilities of using some teaching methods more effectively from the perspective of functional grammar and contrastive language teaching.

Keywords: *Russian studies, conjugation, declension, functional grammar, contrastive language teaching*

¹ DR. VICZAI PÉTER CSc
egyetemi docens
Külkereskedelmi Kar, Nemzetközi Üzleti Szaknyelvek Tanszék
Budapesti Gazdasági Egyetem
viczai.petertamas@uni-bge.hu
DR. KISS KATALIN PhD
egyetemi adjunktus
Külkereskedelmi Kar, Nemzetközi Üzleti Szaknyelvek Tanszék
Budapesti Gazdasági Egyetem
kiss.katalin@uni-bge.hu

1. Bevezetés

A változó idők talán egyik legfőbb jellemzője a különböző követelményrendszerek változása, amelyekhez alkalmazkodni vagy legfeljebb igazodni lehet. Ugyanakkor nem mindegy, hogy a megfelelni akarás közepette milyen mértékben adjuk fel korábbi értékeinket, illetve hogy szűkre szabott lehetőségeink korlátozott voltának ismeretében mennyit vagyunk képesek megőrizni vagy átmenteni azokból. A nyelvoktatás szempontjából a rendszerváltás óta eltelt néhány évtized egyáltalán nem nevezhető könnyűnek. Mozgalmas és küzdelmes időszakon vagyunk túl, amely számos új nehézséggel és kihívással szembesítette a szakma képviselőit, a folyton csak változtatni vagy megújulni kényszerülő nyelvpedagógust. Különösen igaz ez a magyarországi ruszisztika rendszerváltás óta eltelt megpróbáltatásokkal teli időszakára, amely mindenekelőtt az orosznyelv-oktatás kényszerű és többnyire szükségyszerű átalakításáról szólt. A változások következtében kialakult újszerű helyzet az orosz nyelv és kultúra iránti érdeklődés fokozott fenntartásán túlmenően az orosz nyelvi képzés terén elért korábbi eredmények megőrzését, valamint újfajta szakmai stratégiák és innovatív oktatási módszerek gyorsított ütemű kidolgozását igényelte, illetve igényelné mind a mai napig.

2. Tendenciák és tapasztalatok a hazai orosznyelv-oktatás múltjából

Az orosz nyelv oktatása hazánkban a XIX. században vette kezdetét, a XX. században új erőre kapott, míg a XXI. században jelentős változások közepette korszerű alapokra helyeződött, és a közös európai normarendszert követve, annak előírásai szerint valósul meg mind a mai napig. A rendszerváltást követően az orosz nyelv státusza nemcsak hazánkban, de számos európai (uniós) országban is gyökeres változásokon ment keresztül. A magyarországi orosznyelv-oktatás a legnehezebb időszakát a rendszerváltás idején élte meg, miután 1989-ben az orosz nyelv privilégiuma más idegen nyelvekkel szemben megszűnt. Az orosz kötelező oktatásának eltörlésével hazánkat sok tekintetben komoly veszteség érte. Egy több évtizedes, fáradságos munkával kialakított oktatási rendszer szűnt meg pillanatok alatt, amelynek pozitív hatásai a rendszerváltáshoz közeledve egyre inkább tapasztalhatóak voltak. A rendszerváltás után mintegy 14 ezer oroszstanár volt kénytelen magát valamilyen szinten átképezni, vagy teljes mértékben pályát módosítani. Miközben az orosz nyelv a demokratizálódás nemzetközi ösvényére lépett, egyre inkább kezdte elveszíteni az egyes országok oktatási rendszerében megszokott erőteljes státuszát és helyzeti előnyét. A korábban jól működő szakmai műhelyek, szervezetek és oroszstanári egyesületek súlytalanná kezdtek válni, majd a teljes megszűnés útjára léptek. Az egyetemek és főiskolák orosz nyelvi tanszékein többnyire fokozatos leépítés (leépülés) vagy stagnálás volt megfigyelhető. Természetesen a pozitív kezdeményezéseket is illik megemlíteni, mint például a moszkvai Orosz Világ (Russzkij Mir) Alapítvány létrejöttét, amely számos országban, így hazánkban is meghatározó szerepet játszik. A budapesti, debreceni és pécsi kihelyezett tagozatai segítségével komoly ismeretterjesztő, tudományos és oktatási tevékenységet valósít meg mind a mai napig. Ugyancsak szót kell ejteni a világ számos országában mű-

ködtetett orosz kulturális központokról, a gazdag orosz kultúra külföldi fellegvárairól, ahol a különböző kulturális rendezvényeken túl nyelvi tanfolyamokat is szerveznek. A gazdag puskinsi nyelv átmeneti térvessztését követően az ezredforduló után mintha kimozdultunk volna a holtpontról, és megindulhattunk felfelé a képzeletbeli lejtőn. Ez természetesen köszönhető volt az egyre józanabbul gondolkodó magyar emberek többségének tudatában végbement pozitív szemléletváltásnak is, miszerint már készen álltunk a múltbéli történelmi ráakódások által súlyosan megbélyegzett orosz nyelvet az angollal, a némettel vagy a franciával egyenrangúnak tekinteni.

A Budapesti Gazdasági Egyetem professzora, az orosz nyelvi tanszék egykori vezetője, Hidasi Judit elmondta, hogy az 1990-es évektől napjainkig három alapvető szakaszt lehet megkülönböztetni a hazai ruszisztika történetében. A kilencvenes években az orosz nyelv korábban kialakult monopolhelyezete megszűnik, a tárgy súlytalanná válik, és perifériára szorul az idegen nyelvi képzés rendszerében. Az ezredforduló tájékán, a kétezres évek elején Magyarország közeledni kezd az Európai Unióhoz, amelynek 2004-ben tagjává is válik. Ettől kezdve a magyar oktatási rendszer egyre inkább az uniós elvárásoknak próbál megfelelni. A folyamatosan átalakuló hazai felsőoktatásban 2006-ban megindult, az egységes Európai Felsőoktatási Térség létrehozását célzó, úgynevezett bolognai folyamat számos szakember véleménye szerint negatív hatással volt a nyelvi óraszámokra, így az orosz nyelv helyzetére is. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy ez idő tájt a tárgy tanulása iránti érdeklődés, ha lassú ütemben is, de fokozódni kezd. 2010 után tovább folytatódik a hazai oktatási rendszer uniós elvárások szerinti átalakítása. Az idegen nyelvi képzés, így az orosznyelv-oktatás is új alapokra helyezve a meghatározott európai normák és előírások szerint folyik (Viczi 2022: 27).

Jelen tanulmány szerzőinek a mintegy negyedszázados oktatói (nyelvtanári) pályafutásuk során volt lehetőségük megtapasztalni a szakma szépségeit és árnyoldalait egyaránt. Mai szemmel nézve, jóformán szinte látomásnak tűnik, hogy az ezredforduló előtt, az akkor még Külkereskedelmi Főiskolán kezdő oroszos diák elvétele fordult elő. Az orosz nyelvi csoportok döntő többségét ugyanis a tárgyból érettségizett tanulók tették ki, valamint olyanok, akik korábban tanultak oroszul, vagy egyszerűen csak valahonnan ismerték, sőt mi több, beszéltek is a nyelvet, például a származásuk folytán. Ezeknek a hallgatóknak nem volt nehéz az orosz nyelvet tanítani, ugyanis a többség meglepően biztos alapokkal, egyesek pedig több mint meggyőző tudással rendelkeztek. Elegendő volt egyszer átvenni a leckét, illetve a nyelvtani anyagot, és az otthoni munkavégzés, például egy-egy szöveg, olvasmány önálló feldolgozása is lehetséges volt. Az idő múlásával a csoportok összetétele elkezdett átalakulni, vagyis évről évre egyre kevesebb olyan oroszos hallgatóval lehetett találkozni, aki a tárgyból bármilyen szintű előképzettséggel, érettségivel vagy esetleg valamilyen nyelvvizsgával rendelkezett. Az ezredfordulót követően a felsőoktatásba bekerült diákok többsége pedig már szinte egyáltalán nem tanult korábban oroszul, legfeljebb, ha csak valamilyen szerencse folytán kapcsolatba nem került valahol a nyelvvel. Ezek az úgynevezett „modern kori” diákok már leginkább kezdő csoportokat alkottak, és az egyes felsőoktatási intézmények által biztosított lehetőségek keretein belül, a nulláról kezdték el tanulni a nyelvet. Az újszerű

helyzethez a szakma is megpróbált igazodni, így számos egyetemi, főiskolai jegyzet és segédtankönyv jelent meg a kétezres évek elején a hazai tankönyvpiacra.

A hirtelen megváltozott körülményekhez és az újfajta hallgatói igényekhez alkalmazkodva hiánypótló nyelvkönyvek, újszerű oktatásmódszertani segédanyagok, valamint a gazdag orosz kultúrát és irodalmat népszerűsítő tudományos-ismeretterjesztő kiadványok egész sora látott napvilágot viszonylag rövid időn belül. Több hazai felsőoktatási intézményben, ha nem is emelkedett, de stabilizálódni látszott és némileg állandósult az orosz nyelvet választók, illetve tanulók száma (Vicgai 2022: 27).

Az új tananyagok azonban nem mindig vagy nem feltétlenül nyerték el a diákok tetszését, mivel a korábbi, idősebb generációkhoz tartozó szerzők, a hazai orosz nyelvi képzés jeles képviselői nehezen tudtak a meglehetősen modern szemléletű ifjú nemzedék igencsak sajátos igényeivel, gondolat- és ízlésvilágával azonosulni. A nyelvi előképzettség egyre növekvő és érezhető hiánya is kellemetlenül nehéz helyzetbe hozta a szakmát, bár azért szép számmal akadnak olyan kollégák is, akik az orosznyelv-oktatás reneszánszát jósolták belátható időn belül.

Az 1990-es évek elején bekövetkezett gyökeres, sorsfordító átalakulások és az orosz nyelv népszerűségének jelentős mértékű csökkenése ellenére, számos magyar kutató, ruszisztikai szakember optimista véleményeket fogalmazott meg a hazai orosz nyelvi képzés jövőjéről. Ugyanakkor az új évezred elején a szakma képviselői korábban nem tapasztalt kihívásokkal és igen komoly nehézségekkel szembesültek. Miközben az orosz nyelv a nemzetközi szintű demokratizálódás útjára lépett, az egyes országok oktatási rendszerében fokozatosan veszített súlyából. Ez alól Magyarország sem volt kivétel, ahol egyébként régi hagyományai vannak a puskinsi nyelv tanításának, melynek gyökerei 1849-re nyúlnak vissza (Vicgai 2022: 26).

A nehézségeket tovább fokozta, hogy a modern szemléletű diákok igen jelentős része angolul kezdett el tanulni, ami köztudottan megnehezítette az orosz nyelv elsajátítását számukra. A két nyelv rendszere, ha nem is áll szöges ellentétben, de jelentős mértékben eltér egymástól. Arról nem is beszélve, hogy az angol egy viszonylag könnyű nyelv kezdő szinten, míg az oroszról ez korántsem mondható el a maga többszörösen összetett és bonyolult nyelvtani, ragozási rendszerével, amelyben egyaránt megtalálható mind a konjugáció, mind a deklináció. Egy relatíve könnyebb nyelv után tanulni a nehezebbet külön kihívást jelent a mai diákok számára, akik az angol kissé könnyedebb nyelvtanát követve, illetve azon felnőve, valósággal szenvednek a számukra olykor túl nehéznek tűnő orosz nyelvi foglalkozásokon. Szenvednek, ugyanis túlságosan komplikáltnak vélik a nyelvtant, ahol a különböző szófajokat nemben, számban és esetben is többnyire egyeztetni kell egymással. Azt pedig csak ritkán értik meg, hogy rendszeres és kitartó tanulás (gyakorlás) nélkül az orosz nyelvtan sajátos struktúráját elsajátítani merész vállalkozás lehet. Szenvednek továbbá a motiváció teljes hiányától is, mivel az angollal ellentétben oroszból – többek között a nyelv sajátosságai miatt is – szinte képtelenség viszonylag rövid időn belül sikerekre szert tenni. Amennyiben nincs meg a diákok részéről a folyamatos és kitartó tanulási hajlam, akkor aligha beszélhetünk átütő sikerekről, sikerélmények híján pedig a motiváció, mint olyan, nehezen képzelhető el.

3. Helyzetkép az orosznyelv-oktatás jelenlegi állapotáról

A mai diákok részéről számos esetben olyan felvetések fogalmazódnak meg a tanórákon, amelyekre különösen nehéz választ adni, mivel a pedagógus számára nem mindig érthető, hogy a feltett kérdés mire irányul, és hogy pontosan mire gondol, illetve mit nem érthet a hallgató. Egy megdöbbentő példa az effajta elképesztő kérdések tárából: Egy teljes mértékben szabályos és minden tekintetben maximálisan hagyományosnak mondható hímnemű főnév ragozásakor, miután a hallgató egyes számban nagy nehezen elragozta a szót, váratlanul a következő kérdést teszi fel az oktatónak: *Többes számban is hímnemben folytassam a ragozást?*

Az elhangzott hallgatói kérdésfeltevés többszörösen is bosszantó lehet, mivel többes számban, mint ismeretes, nem beszélünk nemekről, így nem is igazán különbözik a hímnemű, nő- és semlegesnemű főnevek ragozása, másrészt a főnév neme miatt, illetve milyen alapon változna meg attól, hogy a szó egyes számból többes számba került?

A ragozás gyakorlása során a diákok rendszeresen összekeverik az egyes és többes számú, hasonló hangzású alakokat, mint például a *málcsikom* és a *málcsi-kám* szavakat. Az előbbi egyes szám eszközhatározós esetet jelöl, míg az utóbbi többes részesnek/részeshatározónak felel meg. Sok esetben még az egymástól mérőben eltérő végződésű eseteket is felcserélik vagy összetévesztik egymással, mint például a hímnemű vagy a semleges nemű egyes szám birtokos és az egyes szám részes eseteket. Az előjárós esetről nem is beszélve, ahol tendenciózusan felejtik el kitenni a szó elé az előjárót, holott az eset neve is gyanúsán árulkodó, illetve köztudott, és a tanórákon is számtalanszor elhangzik, hogy az előjárós eset előjárószó nélkül nem létező grammatikai fogalom. Ugyancsak jellegzetes hibának számít, hogy a nemekkel esetenként nemigen tudnak mit kezdeni a hallgatók. A nőnemű főnevet olykor hímneműnek, a hímneműt nőneműnek ítélik meg, és ebből kiindulva a nőnemű szót hímnemben, a hímnemet pedig nőnemben próbálják elragozni. Itt zavarhatja őket más idegen nyelvek ismerete, valamint az anyanyelvük azon sajátossága is, hogy a magyarban, mint tudjuk, nem létezik a nyelvtani nem kategóriája. Az is megállapítható, hogy a nemek esetében olykor leküzdhetetlen problémát jelenthet egyes rendhagyó, kivételes névszóalakok elsajátítása, mint például az *Á*-ra vagy *Já*-ra végződő hímnemű főnevek csoportja. Meglepő módon gyakran keverik össze a diákok a különböző szófajokat is, mint például a birtokos névmást a személyes névmással, vagy a főneveket a melléknevekkel. Sajnálatos módon ez a jelenség napjainkban egyre inkább gyakorivá kezd válni a tanulási folyamat során. A mai hallgatók egy része – tisztelet a kivételnek – egyszerűen saját anyanyelve nyelvtanát sem igazán ismeri. Az pedig közismert tény, hogy az anyanyelv megfelelő szintű ismerete nélkül a tanult idegen nyelvek elsajátítása szinte lehetetlen feladat elé állítja a tanulót, és persze az oktató kollégákat is, amennyiben iskolai környezetben megvalósuló tanulásról beszélünk. Az oroszóra egy része ugyanis nemegyszer azzal telik el, hogy többeket saját anyanyelvük nyelvtanából kell korrepetálni az éppen aktuális orosz nyelvtani témával történő ismerkedés előtt. Ez a helyzet azért is meglehetősen bosszantó, mivel a nyelvi képzésre szánt heti óraszámok – különbö-

ző okok miatt – többnyire folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak, így következképpen egyre rövidebb idő áll rendelkezésre elsajátítani az előírt tananyagot. Ebben a helyzetben inkább arra lenne szükség, hogy a diák nagyobb önállóságot mutasson a tanulási tevékenységben. Ezen elsősorban az értendő, hogy önállóan lényegesen többet kellene foglalkoznia a tananyaggal a tanítási órákon kívüli környezetben, mivel a különböző nyelvtani, úgymond „gyorstopaló” anyanyelvi kitérőkre órai keretek közt egyre nehezebb lesz időt szakítani.

Legalább az említés szintjén, de ki kell térni a globális szintű objektív tényezőkre és világméretű folyamatokra is, amelyek az orosz nyelv jövőjét, státuszát jelentős mértékben befolyásolják: az utóbbi időben egyre inkább mélyülő, és egyelőre még végeláthatatlan folyamatnak tűnő ruszofób hangulathullám milyen beláthatatlan következményekkel járhat majd az európai (uniós) szankciós politikai intézkedések függvényében. Mint az elmúlt néhány évtizedben megannyiszor, ismét joggal merülhet fel a költői kérdés az orosz nyelv oktatásának létjogosultságát illetően. Már a pusztá gondolat ténye is, hogy erkölcsileg vajon helyesen cselekszünk-e, ha az orosz nyelv választására és elmélyült tanulására ösztönözzük a diákjainkat, sokakban komoly lelkiismereti dilemmát okozhat. Nem tereljük-e őket valamiféle vakvágányra, hiszen semmi garancia nincs arra, hogy a pályájukon használni is tudják majd a komoly munkával elsajátított nyelvtudásukat. A kulturális szférának állandó utánpótlást képező bölcsészkarokon nyilván továbbra is folyik majd ruszistaképzés, és talán a katonai, rendészeti felsőoktatásban is lehet rá némi igény, de mit fog eredményezni a kialakult helyzet például a külkereskedelem vagy a turizmus terén?! Az elmúlt évek, évtizedek éppen azt bizonyították be, hogy az orosz nyelv, különösen az üzleti vagy gazdasági szaknyelv alapos ismerete még a „nyugatorientált” időkben is pont ezeken a területeken volt leginkább nélkülözhetetlen...

4. Kontrasztív nyelvtanítás – a hatékonyabb tanulás reményében

A kontrasztív nyelvtanítás során az anyanyelv és a tanult idegen nyelv egyes jelenségei, nyelvtani sajátosságai párhuzamba állítva kerülnek bemutatásra. Lakos Andrásné orosznyelv-tanár és tankönyvszerző az egyik népszerű orosz nyelvi tárgy kapcsán így fogalmaz: „Mivel összehasonlító országismeretet tanítunk, a magyar és az orosz viszonyokkal egyaránt foglalkoznunk kell” (Lakos 1995: 3). Az egykori Külkereskedelmi Főiskolán (jelenleg Budapesti Gazdasági Egyetem) a nagyobb hatékonyság érdekében az országismeret tárgyat sokáig kontrasztív módon tanították. A tárgy a kontrasztív országtanulmányok nevet viselte, és a tankönyv felépítése is ennek megfelelően volt kialakítva, amelynek utolsó fejezetében a szerzők a fontosabb magyar és az orosz történelmi eseményeket egy összefoglaló jellegű kronológiai táblázatban vetették össze (Кемень–Тромбиташ 1996: 107).

Az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola orosz–történelem szakos tanára, Dancz Péter 2007-ben készített egy, a megváltozott és újfajta tanulási körülményekhez, illetve hallgatói igényekhez fokozottan alkalmazkodó könyvet *Ismeret-felújító orosz nyelvtanfolyam* címmel, amely kisebb-nagyobb magyarázatokkal szolgál a tanulók számára az egyes orosz nyelvtani témák vagy témakörök köny-

nyebb elsajátításához. A szerző szakszerű útmutatásai szerint a modern szemléletű tananyag nyelvtani tematikája elsősorban az alapfogalmak tisztázását (nem, szám, eset), valamint a fontosabb morfológiai és szintaktikai ismeretek megszerzését tűzi ki célul. A nemek és számok fogalmán túl hangsúlyozott szerepet kap a névszóragozás három esetének készségi szintű elsajátítása, illetve a többi eset főként lexikai alapon történő, úgymond felismerésre épülő megismerése. A leginkább szükséges, alapvető elemi mondattani ismeretek elsajátítását, vagy az igeragozás fajtáit és bizonyos alapszabályainak megismerését ugyancsak kiemelt helyen kezeli a funkcionális grammatika elvét és a kontrasztív nyelvtanítás módszerét is szem előtt tartó ismeretfelújító tananyag, amelynek bevezető gondolataiból egy rövid részletet idézünk:

A nyelvtan tanítása többnyire kontrasztív módon történik, a magyar és orosz nyelv jelenségeinek szembeállítására, a magyar ajkú nyelvtanulók sajátos nehézségeinek tisztázására törekszik és igyekszik bőséges gyakorlatanyagot nyújtani a megszerzett ismeretek bevézéséhez. A nyelvtan tanítása a funkcionális grammatika elvét követve a lexikai sémákhoz illeszkedik, a nyelvtani ismeretek gyakorlati alkalmazását, a kommunikációban való használatát segíti elő. Az új anyagok bemutatását magyar nyelvű magyarázatok követik. A megszerzett ismeretek rendszerezését a tananyag végén található nyelvtani táblázatok segítik. (Dancz 2007: 5)

Mindezeknek köszönhetően – a szerző szavai szerint – a tankönyv a legtöbb (közép)iskolai nyelvkönyvhöz képest relatíve gyorsabb haladási tempót tesz lehetővé, és megfelelően biztos alapot adhat az orosztanulás zökkenőmentes folytatásához. A vizsgált *Ismeretfelújító orosz nyelvtanfolyam* című tananyag mellett kiegészítésként említhető meg Kosaras István már számtalan kiadást megélt könyve *Orosz nyelvtan a középiskolák számára* címmel. Ahogy a mű címéből is következtetni lehet, a tananyag elsősorban az orosz nyelvtan alapvető és legfontosabb szabályaira, jelenségeire fókuszál. Helyesírási, alaktani, mondattani ismereteket is tartalmaz, az egyes szófajokat pedig különálló fejezetekben közérthető módon mutatja be, és viszonylag részletesen tárgyalja. Külön figyelemre méltó, hogy a különböző nyelvtani kérdéskörök feltárása, bemutatása kontrasztív formában történik, illetve a gyorsabb és a jobb megértést elősegítő, többnyire rövidebb-hosszabb nyelvtani magyarázatokkal is szolgál a szerző. Így az orosz nyelvtan tanítását illetően az említett két könyv között valamilyen szinten párhuzam vonható az alkalmazott metodika módszerei és sajátosságai terén. A vizsgált két tananyag szervesen egészíti ki egymást a tanórákon, lehetőséget nyújtva a gyorsabb, illetve hatékonyabb otthoni, vagyis az órai foglalkozásokon kívüli ismétlésre, gyakorlásra és önálló ismeretszerzésre egyaránt.

Vegyünk egy nem éppen egyszerű, viszont annál érdekesebb és szemléletesebb példát a Kosaras István által jegyzett népszerű nyelvtankönyvből az orosz melléknévi igenevek formáinak szemléltetésére, bemutatására és tanítására vonatkozóan. A szerző mindenekelőtt meghatározza a melléknévi igenevek fogalmát, vagyis megfogalmazza, hogy olyan szokatlan és sajátos igealakokról van szó, amelyek

melléknévi tulajdonságaik mellett igei tulajdonságokkal is rendelkeznek. Fontos melléknévi tulajdonságuk például, hogy nemben, számban és esetben egyaránt változhatnak, valamint lehet teljes és rövid alakjuk is. Igei tulajdonságaik szerint lehetnek folyamatosak és befejezettek, rendelkezhetnek cselekvő és szenvedő formákkal, valamint jelen és múlt idejű alakokkal. A szerző példákkal illusztrálva mutatja be az orosz melléknévi igevek négy fajtáját (cselekvő jelen idejű, cselekvő múlt idejű, szenvedő jelen idejű, szenvedő múlt idejű), majd az alábbi rövid magyarázatot fűzi a szemléltető példákhoz:

A magyarban háromféle melléknévi igenév van (jelen, múlt és jövő idejű), s mindegyik lehet cselekvő és szenvedő is. A két nyelv rendszere tehát nem fedí egymást, jövő idejű melléknévi igenév (a magyarban *-andó*, *-endő*) az oroszban egyáltalán nincs. A magyar képzős igenévnek pedig az oroszban háromféle is megfelelhet (cselekvő múlt idejű, szenvedő jelen idejű, szenvedő múlt idejű). (Kosaras, 2001: 100)

Az ilyen és ehhez hasonló kontrasztív nyelvtanítási módszerek alkalmazása némileg talán megkönnyítheti a tanulás-tanítás folyamatát, ezért a későbbiekben lényegesen több hasonló szellemben íródott, illetve strukturált interaktív tananyagra, nyelvkönyvre, tankönyvre, vagy segédtankönyvre lenne szükség a magyarországi orosz nyelvi képzés alapvető értékeinek és színvonalának megőrzése érdekében.

5. Összegzés

Jelen tanulmány szerzői a hazai idegennyelv-oktatás, ezen belül is a meglehetősen gazdag hagyományokkal rendelkező orosz nyelvi képzés közeli múltjáról, jelenlegi tendenciáiról és helyzetének alakulásáról adtak ízelítőt a Budapesti Gazdasági Egyetemen szerzett, mintegy negyedszázados tanítási tapasztalataik alapján. Az orosz nyelv oktatása hazánkban a XIX. században vette kezdetét, a XX. században új erőre kapott, míg a XXI. században jelentős változások közepette új alapokra helyeződött, és a közös európai normarendszert követve, annak előírásai szerint valósul meg mind a mai napig. A folyamatos reformok ellenére is elmondható, hogy az orosz nyelvi képzés máig nehéz és kihívásokkal teli viszontagságos időszakát éli immáron több mint harminc éve. A meglehetősen gyorsan és folyamatosan változó körülményekhez a szakma és jeles képviselői nehezen képesek alkalmazkodni, ahogy korunk modern szemléletű tanulói is egyre nehezebben tudnak helytállni a puskinsi orosz nyelv kihívásaival szemben. Csak reménykedni lehet abban, hogy idővel a kínálat és a kereslet megfelelően közel kerül egymáshoz, ahogy a hazai ruszisztika is egyszer talán újra magára talál, és kezdetét veszi egy, a szakmai minőséget is célzó, és a magyar realitásoknak egyre inkább teret biztosító reményteli új fejezet a mai orosz nyelvi képzés terén. A jelenlegi ötletszegény és alapvetően kreatív koncepció nélküli erőtlen próbálkozások az orosz nyelv magyarországi helyzetét és a hazai idegen nyelvi képzés rendszerében betöltendő helyét, szerepét (Viczi 2021: online) érdemben nem befolyásolhatják.

Irodalom

Dancz Péter 2007. *Ismeretfelújító orosz nyelvtanfolyam I.* Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet.

Dr. Lakos Andrásné 1995. *Országismeret orosz nyelven II.* Budapest: Külkereskedelmi Főiskola.

Кемень Чабане – Тромбиташи Эндре 1996. *Русское страноведение.* Будапешт: Институт внешней торговли.

Kosaras István 2001. *Orosz nyelvtan a középiskolák számára:* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Viczai Péter 2021. Merre tart az orosz nyelv? www.moszkvater.com, <https://moszkvater.com/merre-tart-az-orosz-nyelv/> (Letöltve: 2021. 01. 17.).

Viczai Péter 2022. Az orosz nyelv státusza a múltban és a jelenben. *Nyelvvilág* 25, 26–28.